

بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد

راضیه ذاکری‌هامانه*، سیدعلیرضا افشانی**، عباس عسکری‌ندوشن***

(تاریخ دریافت ۹۱/۰۴/۱۳، تاریخ پذیرش ۹۱/۰۸/۱۷)

چکیده: مطالعه حاضر با عنایت به نقش قابل توجه سرمایه اجتماعی و مولفه‌های آن از جمله اعتماد، روابط و مشارکت اجتماعی در تبیین واریانس احساس ناامنی اعضای جامعه درصدد است به بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با میزان احساس امنیت اجتماعی در بین ساکنان شهر یزد بپردازد. در این پژوهش که به روش پیمایش انجام شده، ۲۴۶ نفر از ساکنان مناطق سه گانه شهر یزد با استفاده از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای متناسب (PPS) انتخاب و با کمک ابزار پرسش‌نامه مورد مطالعه قرار گرفتند. احساس امنیت اجتماعی در دوازده بعد جانی، مالی، اقتصادی، شغلی، اخلاقی، فرهنگی، عاطفی، احساسی، فکری، حقوقی، قضایی و نوامیس و سرمایه اجتماعی در سه بعد اصلی اعتماد اجتماعی، شبکه اجتماعی و هنجار اجتماعی سنجیده شده است. اعتبار ابزار به شیوه محتوایی محرز شده است و بالا بودن ضریب آلفای کرونباخ برای متغیرها، حکایت از مطلوبیت پایایی ابزار پژوهش دارد. یافته‌های تحقیق حکایت از رابطه مستقیم و معنی‌دار سرمایه اجتماعی و ابعاد سه گانه آن با احساس امنیت اجتماعی دارد. هماهنگی یافته‌های پژوهش حاضر با نظریات گیدنز، جانسون، پارسونز و بوردیو در تبیین نقش تقویت سرمایه اجتماعی بر میزان افزایش احساس امنیت اجتماعی، ضرورت بسترسازی جهت ایجاد و تقویت سرمایه اجتماعی آحاد جامعه را آشکار می‌سازد.

rzhamane@gmail.com

* کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه یزد (نویسنده مسئول)

afshanalireza@yazd.ac.ir

** دکترای جامعه‌شناسی و استادیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد

aaskarin@yazd.ac.ir

*** دکترای جمعیت‌شناسی و استادیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد

مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره سیزدهم، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۱، ص. ۸۳-۱۱۰

مفاهیم کلیدی: احساس امنیت، اعتماد اجتماعی، شبکه اجتماعی، هنجار اجتماعی، سرمایه اجتماعی.

مقدمه

موضوع امنیت اجتماعی از جمله مباحثی است که در سال‌های اخیر مورد توجه محافل علمی و پژوهشی قرار گرفته و دلیل آن هم نقش قابل توجه مقوله امنیت اجتماعی و از آن مهم‌تر بحث احساس امنیت اجتماعی در تهدید و یا تقویت زیرساخت‌های پیشرفت یک اجتماع است. احساس ناامنی، از مهم‌ترین دغدغه‌های جوامع معاصر، به‌ویژه در کشورهای پیشرفته است؛ این بدین معنی است که گسترش این پدیده با سطح توسعه جامعه ارتباط داشته و به گونه‌ای، آینده اغلب جوامع محسوب می‌گردد (حسینی، ۱۳۸۶: ۷). «امنیت» از جمله مفاهیم پیچیده‌ای است که ارائه تعریف واحدی از آن به سادگی میسر نیست. «امنیت» پیش از آن که قابل تعریف باشد پدیده‌ای ادراکی و احساسی است یعنی این اطمینان باید در ذهن توده مردم، دولت‌مردان و تصمیم‌گیران به وجود آید که برای ادامه زندگی بدون دغدغه، امنیت لازم وجود دارد (کاظمی، ۱۳۵۲: ۱۱۷).

گیدنز زندگی اجتماعی انسان را واجد الگومندی و ضابطه‌مندی خاصی می‌داند که در خلال آن الگوهای روابط بین انسانی شکل می‌گیرد و این الگویابی زندگی اجتماعی به مسأله «ساخت‌یابی» منتج می‌شود که در جامعه قابل بررسی است و این امر تداوم زندگی را باعث شده و «امنیت وجودی» را تضمین می‌کند. بر این مبنا گیدنز امنیت وجودی (احساس امنیت) را چنین تعریف می‌کند: زمانی که فرد می‌داند چگونه به کار خود ادامه دهد، بدون آن که وقفه و مزاحمتی برای او به وجود آید حالتی ذهنی و روانی در وی بروز می‌کند که این حالت همان امنیت وجودی (احساس امنیت) است (استونز، ۱۳۷۹: ۴۳۱-۴۳۲).

می‌توان مفهوم «امنیت» را به مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت و در مورد افراد، به نبود هراس و بیم نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع و به مخاطره نیفتادن این حقوق و آزادی‌ها و مصون بودن از تهدید و خطر مرگ، بیماری، فقر و حوادث غیرمترقبه و در کل هر عاملی که آرامش انسان را از بین ببرد، تعریف نمود (جونز^۱، ۱۹۹۹: ۱۰۴-۱۰۲) و یا به نقل از افشار، احساس امنیت اجتماعی^۲ را فقدان هراس از تهدید شدن یا به مخاطره افتادن ویژگی‌های

1. Jones

2. Sense of Social Security

اساسی و ارزش‌های انسانی و نبود ترس از تهدید حقوق و آزادی‌های مشروع دانست (افشار، ۱۳۸۵: ۶۱).

احساس امنیت، فرآیندی روانی- اجتماعی است که صرفاً بر افراد تحمیل نمی‌شود بلکه اکثر افراد جامعه بر اساس نیازها، علائق، خواسته‌ها و توانمندی‌های شخصیتی و روانی خود در ایجاد و از بین بردن آن نقش اساسی دارند (بیات، ۱۳۸۸: ۳۲). به طور کلی «امنیت اجتماعی» به قلمروهایی از حفظ حریم فرد مربوط می‌شود که به نحوی در ارتباط با دیگر افراد جامعه بوده و به نظام سیاسی و دولت مربوط می‌شود. این قلمروها می‌توانند زبان، نژاد، قومیت، اعتبار، نقش اجتماعی، کار، درآمد، رفاه، مشارکت سیاسی، آزادی، اعتقاد و ... باشند.

یکی از اصلی‌ترین مولفه‌هایی که امنیت را ارتقا می‌بخشد و جامعه را سالم، آرام و مطلوب می‌سازد سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی ماده خامی از جامعه مدنی است که از تعامل روزمره مردم به دست می‌آید و به ایجاد ارتباطات اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر اصول اعتماد، همکاری متقابل و قواعد کنش اجتماعی می‌پردازد. اهمیت سرمایه اجتماعی در کنار وضعیت روابط همسایگی در لایه‌های مختلف، عامل مهمی در تبیین واریانس‌های احساس ناامنی (لیندستروم^۱ و دیگران، ۲۰۰۳: ۱۱۱) در جامعه محسوب می‌گردد؛ از این رو، آگاهی از میزان سرمایه اجتماعی اعضای یک جامعه و نقش آن در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی و مولفه‌های آن در قالب یک شناخت و مطالعه علمی- تخصصی ضروری تلقی می‌گردد.

بحث امنیت در حوزه‌های حقوقی (جانی و مالی) در گذشته مطرح بوده، اما سرایت و گسترانیدن آن در قالب امنیت اجتماعی به حوزه‌های قضایی (پایمال نشدن حقوق افراد در دادگاه‌های نظام سیاسی)، سیاسی (بحث مشارکت سیاسی در قالب احزاب، مطبوعات، گروه‌ها و سندیکاها و آزادی‌ها)، اداری (برخورد مناسب ادارات با مراجعین)، اقتصادی (تأمین شغل، مسکن، رفاه، جلوگیری از تورم زیاد، رفع فقر)، فرهنگی (ازدواج، هنر و برآوردن استعدادها) در دوران جدید اتفاق افتاده است. مقوله امنیت به مثابه یک آرمان و واقعیت به عنوان یکی از حقوق اساسی مردم مطرح است. بی‌تردید هیچ عنصری برای پیشرفت، توسعه و تکامل یک جامعه و همچنین شکوفایی استعدادها مهم‌تر از عنصر امنیت و آرامش در جامعه نبوده است و توسعه

1. Lindstrom

اجتماعی، خلاقیت و فعالیت ارزشمند بدون امنیت امکان‌پذیر نخواهد بود (کلاهیچیان، ۱۳۸۲: ۱۳۳).

افراد مختلف با توجه به تنوع محیط پیرامونی، بینش متفاوتی از مقوله امنیت داشته و احساس امنیت را با توجه به نظام اقتصادی، نظام سلامت و تجربه‌های فردی ناامنی، متغیر دانسته و دلهره ناشی از احساس ناامنی را بیشتر از لایه‌های عینی و واقعی ناامنی و وقوع جرم، در اذهان دارند (لیندستروم و دیگران، ۲۰۰۸: ۱)؛ در این راستا، سرمایه اجتماعی با فراهم کردن فضای اعتماد، همکاری بین گروه‌های اجتماعی را امکان‌پذیر ساخته و همین همکاری گروه‌ها و اعتماد بین آن‌ها باعث می‌شود که منافع همگانی مانند امنیت اجتماعی فراهم شده و هزینه‌های نظارت نهادهای رسمی نیز کاهش یابد (فیروزآبادی، ۱۳۸۵: ۲۰۳). از طرف دیگر سرمایه اجتماعی از طریق کاهش هزینه‌های روابط اجتماعی باعث حل مسالمت‌آمیز تضادها و تفاوت‌های بین اشخاص و همچنین تضاد بین گروه‌های اجتماعی می‌شود (چلبی، ۱۳۸۴: ۱۵). نقش سرمایه اجتماعی در تأمین امنیت اجتماعی چه از جهت جلوگیری از بروز ناهنجاری‌ها و انواع جرایم اجتماعی و به تبع و در کنار آن از جهت زمینه‌سازی مشارکت مثبت و فعال فرد در زندگی اجتماعی، اساساً از طریق تأثیرگذاری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در چگونگی رفتار افراد اعمال می‌شود (تقی‌لو، ۱۳۸۵: ۲۴۹).

فقدان سرمایه اجتماعی مترادف با بروز انحرافات اجتماعی و تهدیدی برای احساس امنیت است. چون سرمایه اجتماعی وجود هنجارهای رفتاری مثبتی بر تشریک مساعی را منعکس می‌کند، انحرافات اجتماعی بالفعل نیز بازتاب نبود سرمایه اجتماعی خواهد بود (اخترمحققی، ۱۳۸۵: ۶۲). علائم نشان‌دهنده فقدان سرمایه اجتماعی، آمارهایی از رفتارهای ضداجتماعی است؛ عواملی که امنیت اجتماعی را خدشه‌دار می‌کند؛ مانند نژادپرستی، پارتی‌بازی، آشناپروری، بی‌تفاوتی، تبعیض جنسی، طلاق، فروپاشی خانواده، افت تحصیلی، سوءاستفاده جنسی، آدم‌کشی، اعتیاد و پخش مواد مخدر، کمبود سرمایه اجتماعی در جامعه را می‌رساند (اخترمحققی، ۱۳۸۵: ۲۰).

همچنین وجود شاخص‌هایی همچون میزان جرم و جنایت، میزان قانون‌شکنی، وضعیت رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی، میزان پرخاشگری و درگیری‌های خیابانی، میزان خیانت در امانت، میزان چک‌های برگشتی، میزان مصرف مواد مخدر، وضعیت طلاق، میزان مهاجرت، میزان

دعاوی، میزان فرار از مالیات، میزان خودکشی و ... را ملاک کاهش سرمایه اجتماعی در جامعه دانست (تحقیقی، ۱۳۸۵).

کلی و فرناندز^۱ در تأیید نقش سرمایه‌های اجتماعی در پیشگیری از آسیب‌ها مطالعاتی را انجام دادند و به این نتیجه رسیده‌اند که در جوامع فاقد سرمایه اجتماعی، میزان جرم و جنایت بیشتر است و خانواده‌ها معمولاً بی‌دوام هستند. در تحقیقی دیگر در روسیه نشان داده شده که عدم وجود موازن مناسب اخلاقی و ضعف قانون، با این فرض که قانونمندی و پایبندی اخلاقی از سرمایه‌های اجتماعی هستند، منجر به فساد اداری، نابرابری، جرائم، آزار دختران جوان و خشونت شده است (اخترمحقی، ۱۳۸۵ : ۱۴-۱۵). بنابراین رابطه علی میان سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی وجود دارد و می‌توان با تقویت سرمایه اجتماعی، امنیت اجتماعی را در جامعه گسترش داد و جرم و جنایت را کاهش داد.

علی‌رغم افزایش اهمیت امنیت در جوامع، ابزار، شیوه‌ها و رویکردهای ایجاد و حفظ آن، دستخوش تحول حیرت‌آوری شده است. در جوامع گذشته اقتدار و کنترل و نظارت نهادهای رسمی، نماد قدرت و امنیت به شمار می‌رفت ولی در عصر جدید؛ عنصر اصلی ثبات، نظم و امنیت مقدار سرمایه اجتماعی، میزان پای‌بندی به ارزش‌ها و هنجارهای جمعی و به فضایل اخلاقی آن باز می‌گردد. بنابراین مدیریت درست و منطقی امنیت اجتماعی در جامعه منوط به ایجاد مشارکت مردمی و افزایش اعتماد به نهادها و حکومت در کلیه سطوح اجتماعی است. هیلر معتقد است که مشارکت و حضور مردم (به عنوان یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی)، احساس ایمنی را در فضای عمومی ارتقاء داده و وسیله‌ای است که به کمک آن می‌توان فضا را به صورت طبیعی مورد نظارت قرار داد (مدیری، ۱۳۸۵: ۱۷).

اگر چه شهر یزد از جمله شهرهای توسعه‌یافته ایران است که به لحاظ رشد صنعتی و علمی در جایگاه نسبتاً مناسبی در کشور قرار دارد، اما از نظر وضعیت فرهنگی و اجتماعی، سعی بر حفظ سنت‌ها و ارزش‌های محلی خود داشته است. آنچه مسلم است مواجهه با پیامدهای منفی شهری و صنعتی شدن از جمله رشد فردگرایی و جمع‌زدایی و به تبع آن تهدید احساس امنیت برای شهروندان، برای شهر یزد نیز دور از انتظار نخواهد بود. برخی از آمارهایی که اخیراً به صورت رسمی و غیررسمی منتشر می‌شود حکایت از افزایش نرخ برخی آسیب‌های اجتماعی مرتبط با

1. Kelly and Fernandes

مقوله امنیت اجتماعی از جمله سرقت در استان یزد دارد. از آنچه گفته شد چنین برمی‌آید که تقویت سرمایه اجتماعی و ابعاد آن شامل اعتماد، هنجار و مشارکت اجتماعی ابزار مناسبی در جهت تخفیف آسیب‌های ناشی از پیشرفت صنعتی به طور عام و تهدید احساس امنیت به طور خاص خواهد بود. لذا ضرورت مطالعه علمی و دقیق مقوله احساس امنیت اجتماعی و آن‌روی سکه، یعنی معضل احساس ناامنی و توجه به نقش عوامل تهدیدکننده و تأثیرگذار در میزان احساس امنیت اجتماعی، از جمله سرمایه اجتماعی جالب توجه است. مطالعه حاضر در نظر دارد علاوه بر تعیین میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد، نقش سرمایه اجتماعی و ابعاد ۳ گانه آن (اعتماد اجتماعی، شبکه اجتماعی و هنجار اجتماعی) را در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی و ابعاد ۱۲ گانه آن (امنیت جانی، امنیت مالی، امنیت اقتصادی، امنیت شغلی، امنیت اخلاقی، امنیت فرهنگی، امنیت عاطفی، امنیت احساسی، امنیت فکری، امنیت حقوقی، امنیت قضایی و امنیت نوامیس) در بین ساکنان شهر یزد مورد بررسی قرار دهد. در ادامه مقاله، ابتدا پیشینه نظری و تجربی پژوهش و به دنبال آن روش‌شناسی تحقیق عنوان می‌گردد. سپس یافته‌های توصیفی و تحلیلی تحقیق مطرح گردیده و در نهایت مقاله با بحث و نتیجه‌گیری و ارائه راهکارها خاتمه می‌یابد.

ملاحظات نظری

سرمایه اجتماعی شامل جنبه‌های گوناگون ساختار اجتماعی است که کنش جمعی و روابط میان افراد جامعه را ترویج و تشویق می‌کند. جیمز کلنن این شکل از سرمایه را، سرمایه و منابعی می‌داند که افراد و گروه‌ها می‌توانند آن را از طریق پیوند با یکدیگر و با توجه به میزان و شدت ارتباطات خود به دست آورند (کلنن^۱، ۱۹۸۸). برخی از محققان نیز این عبارت را به‌عنوان منبعی تعریف می‌کنند که کنشگران به‌واسطه ارتباط با دیگر اعضاء در گروه‌ها، شبکه‌ها و یا سازمان‌ها به دست می‌آورند (اسمیت^۲، ۲۰۰۵: ۴).

سرمایه اجتماعی به شکل ناپخته و به طور کلی نمی‌تواند موجد امنیت اجتماعی شود بلکه ممکن است مخل امنیت اجتماعی نیز باشد. به عنوان مثال در باندهای مافیایی و جرایم سازمان‌یافته نظیر قاچاق انسان، مواد مخدر و ... تبهکاران از شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد درونی عمیقی

1. Coleman
2. Smith

برخوردار هستند، اما فعال شدن آن‌ها مخل امنیت اجتماعی و نتایج منفی نظیر اعتیاد، قتل، آدم‌ربایی و ... خواهد بود. همبستگی خاص درون‌گروهی موجب کاهش توانایی اعضای گروه به همکاری با گروه‌های غیر عضو شده و غالباً دارای نتایج منفی است. سرمایه اجتماعی که عمدتاً در خانواده‌ها و حلقه تنگ و تاریک دوستان شخصی متوقف شده باشد نمی‌تواند موجب امنیت اجتماعی و نهادینه و فراگیر شدن اعتماد اجتماعی شود و مردم نیز نمی‌توانند به این حلقه دوستان اعتماد کنند، در نتیجه ناامنی و فساد سراسر جامعه را فرامی‌گیرد. در جوامع پیشامدرن، هویت‌ها پراکنده و جدا از هم بیانگر همبستگی و گسستگی بیرونی هستند، در حالی که در جوامع مدرن شاهد عضویت‌ها و هویت‌های متکثری هستیم که غالباً با یکدیگر تلاقی دارند. همین تلاقی زمینه پذیرش، تساهل و گسترش سرمایه اجتماعی از حوزه خصوصی به عرصه عمومی را فراهم می‌سازد. بنابراین در جوامع سنتی فرصت کمتری برای تبادل اطلاعات، ابتکار و نوآوری و مدیریت منابع انسانی وجود دارد. در جوامع مدرن سرمایه اجتماعی موجب افزایش اعتماد و امنیت اجتماعی و توسعه پایدار می‌گردد (ذاکری‌هامانه، ۱۳۹۰: ۱۰۹).

بر مبنای نظریه‌های کلمن، بوردیو، پاتنام و فوکویاما، اعتماد اجتماعی یکی از ابعاد اصلی سرمایه اجتماعی است. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت میزان اعتماد اجتماعی افزایش یافته و در نتیجه منجر به افزایش سرمایه اجتماعی در میان مردم خواهد شد که در این حال و بر اثر تعامل متقابل بین این دو متغیر، افزایش و رشد هر دو متغیر، افزایش میزان احساس امنیت اجتماعی را در پی خواهد آورد. بر اساس بررسی‌های پاتنام مشخص شده است که وجود فشارهای اقتصادی و سلطه فرهنگی و بروز تهدیداتی بر علیه فرهنگ یک جامعه، اسباب بروز کنش‌های دفاعی را در میان مردم آن جامعه نسبت به گروه‌های تهدیدگر فراهم آورده و سرمایه اجتماعی کل را کاهش می‌دهد (ادواردز و فولی، ۱۳۸۴).

نقش سرمایه اجتماعی در تامین امنیت اجتماعی چه از جهت جلوگیری از بروز ناهنجاری‌ها و انواع جرایم اجتماعی و به تبع و در کنار آن از جهت زمینه‌سازی مشارکت مثبت و فعال فرد در زندگی اجتماعی، اساساً از طریق تاثیر گذاری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در چگونگی رفتار افراد اعمال می‌شود (تقی‌لو، ۱۳۸۵: ۲۴۹). آرا و دیدگاه‌های مختلفی در مورد سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی وجود دارد که در جدول زیر مهم‌ترین آن‌ها مورد اشاره قرار گرفته است. انسان‌ها موجودات اجتماعی هستند و مجبورند با هم در اجتماعات انسانی زندگی کنند. زیست جمعی موجب مجموعه‌ای از ارزش‌ها و قواعد، باید توسط اعضاء جامعه پذیرفته شوند تا

جایگاه مدنی حیات اجتماعی حفظ شود. آزادی حقوق و امتیازات افراد در چارچوب‌های اجتماعی معنادار می‌شوند آزادی‌ای که موجد مسئولیت و ارتباط اجتماعی نیست، آزادی راستین تلقی نمی‌شود. بنابراین تمامی جوامع مجبورند قیودی بر آزادی انسان‌ها بگذارند. این قیود موجد

جدول شماره ۱. نظریه‌های مرتبط با رابطه سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

شرح مختصر نظریه	شاخص مورد بررسی	صاحب نظر
<p>گیدنز معتقد است که احساس اعتمادپذیری اشخاص و چیزها که برای مفهوم اعتماد بسیار مهم است، برای احساس امنیت وجودی نیز اهمیت بنیادین دارد. برای همین است که این دو احساس از جهت روان‌شناختی پیوند نزدیکی با همدیگر دارند. به اعتقاد گیدنز، اعتماد نوعی پدیده عام و حیاتی در توسعه شخصیت است. اعتماد، در جلوه‌های عمومی خود به‌طور مستقیم مرتبط با دست‌یابی به نوعی احساس امنیت وجودی است. اعتماد، پنبه محافظتی است که فرد در رویارویی با واقعیت‌های روزانه بدان احتیاج دارد. گیدنز استدلال می‌کند که مخاطره و اعتماد در هم بافته‌اند و اعتماد معمولاً در خدمت تقلیل یا تخفیف خطرهایی کار می‌کند که انواع خاصی از فعالیت‌های بشری با آن‌ها روبرو هستند. به عبارت دیگر، تمایل به اعتماد در ارتباط با موقعیت‌های خاص، اشخاص یا نظام‌ها و حتی در سطح وسیع‌تری، مستقیماً با امنیت افراد و گروه‌ها مرتبط است (ذاکری‌هامانه، ۱۳۹۰: ۱۱۵).</p> <p>گیدنز بر این اصل تأکید دارد در دنیای جدید شرایطی پدیده آمده است که اطمینان‌بخش نیستند و بر وجود امنیت دلالت ندارد. بنابراین اعتماد که از ایمان سرچشمه می‌گیرد و پیوند میان ایمان و اطمینان است، شرط تحقق امنیت خواهد بود و در غیر این صورت یعنی اگر اعتماد بنیادی پرورش نیابد، نتیجه‌اش اضطراب وجودی دایمی است. به عبارت دیگر نقطه مقابل اعتماد به عمیق‌ترین معنای آن، حالتی ذهنی است که خلاصه‌اش همان نگرانی یا هراس وجودی است. مباحثی چون روابط اجتماعی، خطر کردن و مخاطره، اضطراب وجودی، نظام‌های مجرد و اعتمادبنیادین متغیرهایی هستند که امنیت و احساس امنیت را با تبیین آن‌ها می‌توان توضیح داد (گیدنز، ۱۳۸۵).</p>	<p>کی‌میتزا، اعتماد اجتماعی (گیدنز، ۲۰۰۷)</p>	<p>گیدنز</p>
<p>به اعتقاد جانسون، برای ایجاد ارتباط، فرد باید بتواند فضایی آکنده از اعتماد را ایجاد کند که ترس‌های خود و دیگری را طرد و دفع شدن کاهش داده و امید به پذیرش و حمایت و تایید را ارتقاء بخشد. اعتماد یک خصیصه شخصیتی ثابت و بدون تغییر نیست، اعتماد جنبه‌ای از روابط است که مدام در حال تغییر است (امیرکافی، ۱۳۷۵: ۸۸). شواهد قابل‌توجهی وجود دارد که ابزار گرمی و محبت، حسن تفاهم دقیق و گرایش‌های همکاری‌جویانه حتی در مواردی که تضادهای حل‌نشده بین افراد وجود دارد، باعث افزایش اعتماد در یک رابطه انسانی می‌گردد. پذیرش، شاید اولین و عمیق‌ترین عنصر در یک رابطه باشد. پذیرش، کلید کاهش اضطراب و ترس‌های مربوط به آسیب‌پذیر بودن است. احساسات تدافعی ترس و بی‌اعتمادی، موانع معمول برای عملکرد یک شخص و گسترش روابط سازنده هستند (همان: ۹۱). پس با توجه به نظریه جانسون، هرچه میزان اعتماد اجتماعی در بین اعضای یک جامعه افزایش یابد و اعضای جامعه پذیرش بیشتری نسبت به یکدیگر داشته و گرایش به همکاری و تفاهم با یکدیگر داشته باشند، ترس‌های مربوط به آسیب‌پذیر بودن از جمله ترس عدم امنیت و احساس ناامنی کاهش خواهد یافت. به زعم جانسون، پذیرش (اعتماد به دیگران) کلید کاهش اضطراب و ترس از ناامنی است.</p>	<p>کی‌میتزا، اعتماد اجتماعی (جانسون، ۲۰۰۷)</p>	<p>جانسون</p>

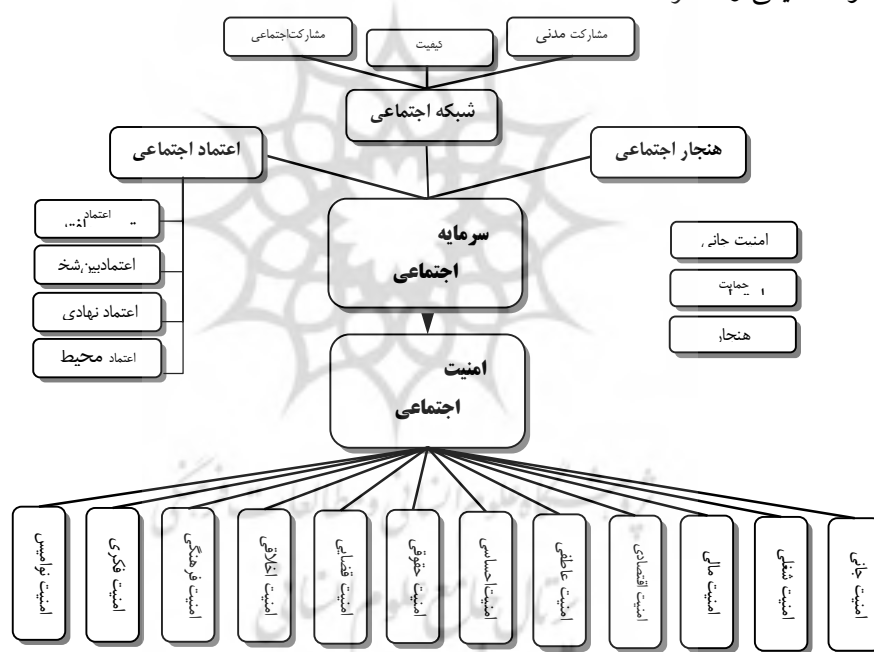
<p>پارسونز (به استناد تبیین چلبی)</p>	<p>سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی (با تأکید بر اعتماد اجتماعی)</p>	<p>چلبی (۱۳۷۵: ۷۵) در مقام بسط نظریه پارسونز، چهار بعد برای نظم اجتماعی طرح می‌کند که عبارتند از: ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی. از نظر وی بعد سیاست شامل پنج عنصر اصلی و در عین حال مرتبط با یکدیگر به این قرار است؛ عناصر زور، امنیت، کنش عاطفی، کنشگران و رابطه اجباری. از نظر وی از آنجا که نفع امنیتی کنشگران مهم است، در نتیجه روابط بین آن‌ها جنبه سیاسی به خود می‌گیرد. او برای عنصر امنیتی به‌عنوان یکی از شاخص‌های سیاست چهار بعد در نظر می‌گیرد که عبارتند از ۱. امنیت جانی، ۲. امنیت مالی، ۳. امنیت فکری و ۴. امنیت جمعی.</p> <p>بنابراین بر اساس این تحلیل می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که در صورت آسیب دیدن فرهنگ گروهی، خاصه به دست گروهی دیگر، رابطه زور بین اعضای آن گروه‌ها حاکم شده و در نتیجه چنین رابطه‌ای امنیت جانی، امنیت مالی، امنیت فکری و امنیت جمعی مورد تهدید قرار می‌گیرد و در کل، میزان احساس امنیت اجتماعی کاهش یافته و در نتیجه میزان اعتماد تعمیم‌یافته تقلیل می‌یابد و این موضوع به‌نوبه خود بر میزان سرمایه اجتماعی تأثیر منفی خواهد داشت، چراکه اعتماد و اعتماد تعمیم‌یافته یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی تلقی شده و خود نیز رابطه مستقیمی با مشارکت اجتماعی دارد که بعد اساسی دیگر سرمایه اجتماعی است.</p>
<p>بوردیو</p>	<p>سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی</p>	<p>بوردیو با عطف توجه به سرمایه اجتماعی و بنا به ریشه‌های نئومارکسیستی اندیشمندی خود، سرمایه اجتماعی را مبنای سایر انواع سرمایه‌ها دانسته و به تبع آن علاقه‌مند به بررسی مکانیزم‌هایی است که در آن سرمایه اقتصادی با اشکال دیگر سرمایه برای ایجاد و بازتولید نابرابری ترکیب شده است از این منظر برای او هم سرمایه اجتماعی و هم سرمایه فرهنگی نشانگر تولید کار انباشته شده است که بایستی در عرصه اجتماعی مبادله گردند اگرچه حوزه عمل این دو از هم و از دیگر سرمایه‌ها مستقل هستند. بنابراین با تولید نابرابری، زمینه بروز و تجلی احساس ناامنی را در جامعه فراهم می‌نمایند (بوردیو، ۱۳۸۴: ۲۸۰).</p>

نظم و امنیت اجتماعی می‌شوند. سه ابزار قابل تصور برای برقراری نظم اجتماعی وجود دارد: ۱. ابزار قهری مانند استفاده از پلیس و زندان؛ ۲. ابزار جلب منفعت مانند انگیزه‌های اقتصادی، مخارج عمومی، توسعه زیرساخت‌ها و ...؛ ۳. ابزار هنجاری مانند استفاده از ارزش‌ها و آموزش اخلاقی.

جامعه‌ای که متکی به قوه قهریه برای حفظ نظم اجتماعی است، فاقد اعتماد و ناکارا در تحقق آزادی‌های مدنی تلقی می‌شود. افزایش تعداد نیروهای پلیس - هر چند که به طور موقتی باعث کاهش جرایم می‌شوند - بازرسان مالیاتی و ... حکایت از فقدان نظم اخلاقی و سرمایه اجتماعی دارند، چون بیرونی هستند؛ بنابراین درونی و نهادینه نمی‌شوند و با برداشتن و یا ضعف عوامل بیرونی نظم اجتماعی، ناامنی دوباره احیاء می‌شود. امنیت اجتماعی پایدار در شرایطی محقق می‌شود که نظام اخلاقی بر روابط اجتماعی افراد حاکم باشد. این نظام اخلاقی علاوه بر شبکه‌ها و تشکلهای اجتماعی افقی، مشتمل بر اعتماد، ارزش‌ها و هنجارهای مشترک میان افراد در حیات اجتماعی و مدنی نیز هستند. تجربه جوامع توسعه یافته و دارای امنیت اجتماعی پایدار نشان می‌دهد که در این جوامع، سطح بالایی از اعتماد وجود دارد و افراد به طور گسترده‌ای در عرصه عمومی

مشارکت دارند، ضمن این که شبکه‌های سیاسی- اجتماعی میان افراد به شکل افقی به سلسله مراتبی سازمان‌دهی شده‌اند. در جوامعی که ناامنی پایدار اجتماعی را تجربه می‌کنند خبری از مشارکت گسترده مردم در حوزه عمومی نیست و ساختار اجتماعی به شکل سلسله مراتبی سازمان‌دهی شده است. مردم از قوانین تبعیت نمی‌کنند و میزان بالایی از ترس و بی‌اعتمادی مشاهده می‌شود و جامعه حوزه مطمئنی برای زندگی تلقی نمی‌شود. مردم فقط به جمع‌آوری و ذخیره می‌پردازند. گردش سرمایه و هزینه به دلیل ریسک بالا وجود ندارد. تساهل اندک و نظام سیاسی متمرکز محصول چنین ناامنی است.

امنیت اجتماعی پایدار در شرایطی شکل می‌گیرد که سرمایه اجتماعی به میزان بالایی وجود داشته باشد. همبستگی مبتنی بر سرمایه اجتماعی موجب توسعه سیاسی و اقتصادی نیز می‌شود که این دو به نوبه خود امنیت اجتماعی را تحت تاثیر قرار می‌دهند. به عبارتی دیگر، در جوامع توسعه یافته سیاسی و اقتصادی، جرائم و ناامنی‌های اجتماعی نیز کاهش می‌یابند. بنابراین امنیت اجتماعی عمدتاً از طریق ابزارهای هنجاری نظیر اعتماد، ارزش‌ها و ... به شکل بهتری تأمین و ماندگار می‌شود (شفیعی و محقر، ۱۳۸۴).

نمودار شماره ۱. مدل مفهومی تحقیق

پیشینه تحقیق

گرچه مطالعات و تحقیقات مربوط به امنیت از عمر چندان زیادی برخوردار نیست و معمولاً قدمت آن را در چارچوب یک حوزه علمی، حداکثر به سال‌های پس از پایان جنگ جهانی دوم باز می‌گردانند، اما باید اعتراف کرد که مسئله امنیت همواره یکی از مشغله‌ها و دغدغه‌های اصلی جوامع بشری و نظام‌های سیاسی بوده است. در این بخش تحقیقات انجام شده در خصوص ارتباط سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در قالب جدول زیر طرح می‌شود.

جدول شماره ۲. تحقیقات داخلی و خارجی انجام شده پیرامون موضوع مطالعه

محقق	سال	موضوع	نتایج تحقیق
امیرکافی	۱۳۸۰	بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: شهر تهران)	یافته‌های توصیفی این مطالعه چنین است؛ بخش قابل توجهی از پاسخ‌گویان بی‌نظمی اجتماعی و میزان بروز جرائم و بزهکاری را در سطح بالایی ارزیابی می‌کنند. در ارتباط با متغیر حمایت اجتماعی، اکثر پاسخگویان نسبت به کمک دیگران در مواقع اضطراری امید ندارند و امداد و یاری آن‌ها را در سطح پایینی می‌دانند. هم‌چنین پاسخگویان، ریسک اعتماد کردن را در موقعیت‌های مختلف زندگی روزانه بالا دانسته و احتمال ضرر، زیان و آسیب را بیشتر از سود ناشی از آن برآورد می‌کنند. نتایج نشان داد که: متغیر حمایت اجتماعی آثار مؤثر و معنی‌داری بر احساس امنیت دارد. همچنین بی‌نظمی اجتماعی و ریسک و مخاطره تأثیر مؤثر و کاهنده‌ای بر احساس امنیت نشان دادند.
خوش‌فر	۱۳۸۲	گرایش و مشارکت شهروندان ساکن مراکز شهری استان مازندران نسبت به امنیت	مطابق یافته‌های این پژوهش؛ میزان احساس امنیت پاسخ‌گویان در حد کم، کمترین میزان احساس امنیت در بعد جانی و بیشترین میزان احساس امنیت در بعد مالی می‌باشد. بین سن پاسخگویان و مشارکت آنان در تأمین امنیت همبستگی معکوس، همبستگی مثبت و معناداری بین سطح تحصیلات و مشارکت در تأمین امنیت و تفاوت معنادار بین احساس امنیت در دو گروه زن و مرد وجود دارد، تفاوت معناداری در احساس امنیت مجردین و متأهلین نبوده (اما افراد مجرد بیش از افراد متأهل گرایش به امنیت داشتند) و ارتباط معناداری بین پایگاه اجتماعی- اقتصادی و مشارکت در تأمین امنیت وجود ندارد. احساس امنیت بین گروه‌های شغلی مختلف یکسان است.
عربی	۱۳۸۳	بررسی امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان ۸ شهر	محقق در مطالعه روی ۸ شهر (تهران، همدان، ارومیه، شیراز، کرمان، یزد، اصفهان و مشهد)؛ هم به بررسی میزان احساس امنیت در مسائل و روابط عادی و روزانه (۶ مورد) و هم به بررسی میزان بروز جرائم در جامعه (۷ مورد) می‌پردازد و چنین نتیجه می‌گیرد که میزان احساس ناامنی در بین پاسخ‌گویان در حد زیادی می‌باشد؛ هم‌چنین افراد نمونه به زیاد بودن میزان ظهور هر یک از جرائم در جامعه اشاره کرده‌اند. او در نهایت به این نتیجه می‌رسد که حد بالای از متوسط افراد در زندگی روزمره خود دچار نوعی احساس ناامنی می‌باشند.

<p>ناجا ۱۳۸۳</p>	<p>بررسی میزان احساس امنیت در حاشیه نیشاب تهران بزرگ بین تنگناهای مناطق</p>	<p>جمعیت آماری تحقیق، کلیه شهروندان بالای ۱۵ سال حاشیه شهر تهران بوده‌اند. نتایج نشان داد که سن، جنس، وضعیت تأهل، میزان تحصیلات و درآمد افراد بر احساس امنیت آنان تأثیر گذار است.</p>
<p>بخشی دینی ۱۳۸۳</p>	<p>بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه اجتماعی</p>	<p>یافته‌های تحقیق مؤید این نکته است که ۶۲٪ از پاسخ‌گویان در حد متوسط احساس امنیت می‌کنند. هم‌چنین بدون توجه به نوع سرمایه، اکثر افراد از نظر جانی احساس ناامنی می‌کنند. ۵۶٪ از پاسخ‌گویان در حد متوسط، ۳۵٪ در حد کم و ۱۳٪ در حد زیاد احساس امنیت جانی دارند. هم‌چنین ۴۷٪ از پاسخ‌گویان در حد متوسط، ۴۰٪ در حد کم و ۱۳٪ در حد زیاد احساس امنیت مالی دارند. نتایج حاصله از آزمون‌های آماری در این تحقیق نیز نشان دهنده آن است که سرمایه اجتماعی با احساس امنیت فکری، جمعی و مالی همبستگی معنی‌داری دارد. هم‌چنین اشکال مختلف سرمایه و طبقه اجتماعی با میزان احساس امنیت در رابطه است. بر اساس آزمون رگرسیون انجام شده نیز مشخص شد که ترکیب متغیرهای سرمایه اقتصادی، اجتماعی، تحصیلات و شغل می‌تواند تبیین‌کننده بخشی از تغییرات میزان احساس امنیت باشد.</p>
<p>صدی نگه‌جان ۱۳۸۴</p>	<p>امنیت اجتماعی در سستج</p>	<p>مهم‌ترین نتیجه تحقیق این است که افراد و خانواده‌ها، هر کدام تهدیدات و ناامنی خاص خود را دارند، اما مرکز ثقل تهدیدات، تهدیدهای اقتصادی است. در واقع، امنیت اجتماعی افراد و خانواده‌ها از سوی عوامل موجود در حوزه اقتصادی سلب و تهدید می‌شود.</p>
<p>افتخار ۱۳۸۵</p>	<p>امنیت اجتماعی زنان در شهر تهران</p>	<p>یافته‌های این بررسی نشان می‌دهد که امنیت اجتماعی زنان با عملکرد قانون و پلیس رابطه معنی‌داری دارد. از طرف دیگر امنیت اجتماعی مناطق و شغل‌های مختلف تفاوت معنی‌داری با یکدیگر دارند و به عبارتی نابرابری اجتماعی بر میزان احساس امنیت انسان تأثیر دارد که این دو متغیر تأثیر ساختار اجتماعی را بر میزان امنیت اجتماعی تأیید می‌کند. در یک تحلیل کلی می‌توان نتیجه گرفت که امنیت اجتماعی زنان در شهر تهران از حد متوسط کمتر است و عواملی نظیر عملکرد پلیس، عملکرد قانون، مقاومت اجتماعی و هنجارهای اجتماعی بر آن تأثیر دارند. تحلیل رگرسیون نیز نشان می‌دهد که عواملی نظیر حمایت اجتماعی، هنجارهای اجتماعی و میزان درآمد خانواده تأثیر معنی‌داری بر میزان امنیت اجتماعی دارد.</p>
<p>گروسی و دیگران ۱۳۸۵</p>	<p>بررسی میزان اعتماد اجتماعی و تأثیر آن بر شکل‌گیری احساس امنیت اجتماعی در بین دانشجویان دختر دانشگاه آزاد جیرفت</p>	<p>یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ۷۳/۸ درصد پاسخ‌گویان، احساس امنیت اجتماعی در حد متوسط و کم داشتند. با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان نتیجه گرفت دانشجویانی که از گروه‌های قومی متفاوت هستند، احساس امنیت اجتماعی مشابهی ندارند. هم‌چنان که دختران متعلق به گروه‌های درآمدی متفاوت از نظر میزان احساس امنیت اجتماعی با یکدیگر تفاوت معنادار دارند. نتایج تحقیق هم‌چنین نشان می‌دهد، تنها اعتماد بین شخصی پاسخ‌گویان یعنی اعتماد به افراد خاص و نزدیک که به طور روزانه با آن‌ها در تعامل هستند، بر سطح احساس امنیت اجتماعی آن‌ها تأثیر دارد و سطح درونی و سطح کلان اعتماد یعنی اعتماد بنیادین و اعتماد تعمیم یافته، در این میان تأثیر گذار نبود.</p>

<p>تاری و دیگران ۱۳۸۹</p>	<p>بررسی رابطه احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی در شهر اردبیل</p>	<p>نتایج حاکی از رابطه معنادار بین احساس امنیت اجتماعی و جنسیت دارد؛ بنابراین زنان بیشتر از مردان احساس ناامنی می‌نمایند. در حالی که ارتباط احساس امنیت با مؤلفه‌های سن، تحصیلات، وضعیت تأهل و درآمد ماهیانه خانواده معنادار نیست، ولی رابطه معناداری بین هزینه‌های خانواده و نوع شغل افراد و محل سکونت با میزان احساس امنیت وجود دارد. هم چنین بین سرمایه اجتماعی و ابعاد آن با احساس امنیت اجتماعی رابطه معنادار و مستقیمی موجود است و از این میان اعتماد اجتماعی ۱۳ درصد تغییرات متغیر احساس امنیت اجتماعی را تبیین می‌نماید.</p>
<p>اسکogan^۱ ۱۹۸۶</p>	<p>در مورد مفصل ناامنی</p>	<p>محقق این نتیجه می‌رسد که بحث کردن با همسایه‌ها درباره‌ی ماجراهای ناامنی و مطلع شدن از احوال بزه‌دیدگان محلی و یا رفتارهای ضد اجتماعی می‌تواند بر میزان ترس و نوع برآورد افراد از خطر بزه‌دیدگی تأثیر بگذارد. در همین راستا می‌توان به نقش شبکه‌های محلی اشاره کرد؛ این شبکه‌ها ابزار ارتباطی را برای تبادل اطلاعات مربوط به رویدادها و اوضاع محل فراهم می‌سازند.</p>
<p>اینس^۲ ۲۰۰۴</p>	<p>بررسی تأثیر نظمی در تراکم‌پذیری حساسیت‌های عمومی</p>	<p>محقق به این نتیجه رسیده است که برخی بی‌نظمی‌ها و جرایم (مانند خشونت خانوادگی جدی) ممکن است از سوی مردم نادیده گرفته شود و حال آن‌که حوادث دیگری که چه بسا اهمیت کمتری داشته باشند، ممکن است شاهد یا علامتی دال بر وجود تهدید پایدار علیه امنیت جامعه تلقی شود. او با بهره‌گیری از یافته‌های جامعه‌شناسی تعامل نمادین، مفهومی با عنوان «بی‌نظمی‌ها و جرایم علامت دهنده» ابداع کرد که برای فهم چگونگی تفسیر مردم از تهدیدات علیه امنیت خود سودمند بوده و توضیح می‌دهد که چگونه مردم فضای اجتماعی را به طور نمادین سامان‌دهی می‌کنند.</p>
<p>جکسون^۳ ۲۰۰۷، ۲۰۰۴</p>	<p>در مورد احساس ناامنی</p>	<p>داده‌های حاصل از پیمایش درباره‌ی جرایم محلی نشان داده است که پاسخ دهندگانی که دیدگاه اقتدارگرایانه‌تری درباره‌ی قانون و نظم دارند، و هم‌چنین آن‌ها نسبت به انحراف دراز مدت جامعه نگران هستند، احتمالاً بیشتر از سایرین، بی‌نظمی در محیط را درک می‌کنند. هم‌چنین بیشتر احتمال دارد که آن‌ها این نشانه‌های فیزیکی را به مشکلات مربوط به اجتماع و انسجام اجتماعی و هم‌چنین به کیفیت رو به زوال پیوندهای اجتماعی و کنترل اجتماعی غیررسمی ربط دهند.</p>

1. Skogan
2. Innes
3. Jackson

<p>وی در تحقیقی تلاش کرده است به این پرسش پاسخ دهد که آیا تاثیر کنترل اجتماعی محله‌ای غیررسمی بر کاهش ترس از جرم بیشتر است یا اقدامات پلیس و دولت. نتایج نشان داد که هم کنترل غیررسمی (به‌ویژه، انسجام اجتماعی) و هم کنترل اجتماعی رسمی (اثر بخشی برخورد پلیس با جرم و بازدارنده دانستن ترس از پلیس) با ترس از جرم و ناامنی رابطه‌ی معنادار دارند. افراد مختلف با توجه به تنوع محیط پیرامونی، بینش متفاوتی از مقوله امنیت داشته و احساس امنیت را با توجه به نظام اقتصادی، نظام سلامت و تجربه‌های فردی ناامنی، متغیر دانسته و دلهره‌ی ناشی از احساس ناامنی را بیشتر از لایه‌های عینی و واقعی ناامنی و وقوع جرم، در اذهان دارند.</p>	<p>در مورد کاهش ترس از جرم</p>	<p>۲۰۰۷</p>	<p>دیتاور ۱</p>
--	--------------------------------	-------------	-----------------

جدول شماره ۳. ضرایب پایایی ابعاد مختلف احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی

شاخص	ضریب پایایی (آلفای کرونباخ)	شاخص	ضریب پایایی (آلفای کرونباخ)
احساس امنیت جانی	۰/۷۴	احساس امنیت نوامیس	۰/۷۹
احساس امنیت شغلی	۰/۷۵	احساس امنیت عاطفی	۰/۷۴
احساس امنیت مالی	۰/۷۳	احساس امنیت فرهنگی	۰/۷۱
احساس امنیت اقتصادی	۰/۷۱	احساس امنیت اخلاقی	۰/۷۰
احساس امنیت حقوقی	۰/۷۶	سرمایه اجتماعی	۰/۹۴
احساس امنیت قضایی	۰/۷۲	اعتماد اجتماعی	۰/۷۸
احساس امنیت احساسی	۰/۷۸	هنجار اجتماعی	۰/۸۲
احساس امنیت اعتقادی	۰/۷۶	شبکه اجتماعی	۰/۸۳
احساس امنیت اجتماعی			۰/۸۷

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ اجرا از نوع پیمایشی است. در ضمن به منظور تدوین پیشینه نظری و سوابق تجربی تحقیق از روش کتابخانه‌ای (اسنادی) بهره گرفته شده است. این مطالعه از نظر معیار زمان، مقطعی، به لحاظ ماهیت، کاربردی و به لحاظ وسعت، پهنانگر است. جمعیت آماری تحقیق شامل همه‌ی افراد ۱۸ ساله و بیشتر ساکن شهر یزد در زمان مطالعه بود که با استفاده از فرمول کوکران، تعداد ۲۴۶ نفر از آن‌ها به عنوان نمونه انتخاب شده و با استفاده از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای متناسب (PPS) مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار مورد استفاده در این پژوهش، پرسش‌نامه است. در این تحقیق از اعتبار محتوایی استفاده شده است. به همین منظور پرسش‌نامه تدوین شده به چند نفر از اساتید و متخصصان نشان داده شد و با استفاده از نظرات آن‌ها، پرسش‌نامه اصلاح گردید. برای سنجش پایایی نیز از آلفای کرونباخ استفاده گردید. داده‌ها به کمک نرم‌افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت.

اندازه‌گیری متغیرها

میزان احساس امنیت اجتماعی: احساس امنیت اجتماعی به فقدان هراس از تهدید شدن یا به مخاطره افتادن ویژگی‌های اساسی و ارزش‌های انسانی و نبود ترس از تهدید حقوق و آزادی‌های مشروع گفته می‌شود (افشار، ۱۳۸۵: ۶۱).

به منظور سنجش میزان احساس امنیت اجتماعی، این مقوله در ۱۲ بعد جداگانه شامل احساس امنیت مالی، احساس امنیت جانی، احساس امنیت اقتصادی، احساس امنیت شغلی، احساس امنیت - اخلاقی، احساس امنیت فرهنگی، احساس امنیت عاطفی، احساس امنیت احساسی، احساس امنیت - فکری، احساس امنیت حقوقی، احساس امنیت قضایی و احساس امنیت نوامیس و برای هر بعد چهار گویه و جمعاً ۴۸ گویه در یک طیف ۶ درجه‌ای سنجیده شد.

سازه امنیت اجتماعی از حاصل جمع گویه‌های مذکور ساخته شده که کمترین امتیاز ۴۸ و بیشترین امتیاز ۲۸۸ بود. برای سنجش هر یک از ابعاد سازه احساس امنیت، چهار گویه در نظر گرفته شد که کمترین امتیاز ۴ و بیشترین امتیاز ۲۴ شد و نمره بالاتر به معنای احساس امنیت بیشتر بود و بالعکس.

سرمایه اجتماعی: کلیت روابط اجتماعی در درون سازمان یا بدون وجود سازمان است که سطوحی از اعتماد لازم است تا بافت اجتماعی سازمان را حفظ نماید (اسمیت، ۲۰۰۵: ۴).

به‌طور کلی اکثریت نظریه‌پردازان در حوزه سرمایه اجتماعی در مورد چندین شاخص اتفاق نظر دارند که از آن جمله‌اند: اعتماد و سطوح مختلف آن (عام، بنیادی و بین‌شخصی)، احساس دلبستگی، احساس هویت، افزایش توانایی‌های فردی برای کنش، ارتباطات آزاد و مشارکتی، تعهدات و انتظارات، هنجارها و ضمانت‌های اجرایی موثر، ظرفیت بالقوه اطلاعات، پیوندهای اجتماعی، توسعه شبکه‌های اجتماعی و به منظور سنجش میزان سرمایه اجتماعی پاسخ‌گویان، این متغیر در سه بعد اعتماد اجتماعی (شامل ۴ بعد)، هنجار اجتماعی (شامل ۳ بعد) و شبکه اجتماعی (شامل ۳ بعد) جمعاً شامل ۵۰ گویه در یک طیف ۶ درجه‌ای سنجیده شد.

یافته‌های پژوهش

اطلاعات توصیفی حکایت از آن دارد که تقریباً نیمی از جمعیت مورد مطالعه (۱۲۹ نفر) را مردان و بقیه را زنان تشکیل می‌دهند. هم‌چنین ۶۵ درصد از پاسخ‌گویان را افراد متأهل و مابقی را مجردها تشکیل داده‌اند. اکثر پاسخ‌گویان، تحصیلاتی بالاتر از دیپلم داشته و به لحاظ متغیر سن نیز میانگین سنی جمعیت حدوداً ۳۲ سال است.

پاسخ‌گویان مورد مطالعه به لحاظ پایگاه اجتماعی-اقتصادی، کیفیت منطقه‌ای که در آن ساکن هستند و میزان احساس امنیت اجتماعی در ۳ گروه پایین، متوسط و بالا رده‌بندی شده‌اند که اکثریت پاسخ‌گویان در این سه مقوله (۷۹/۷ درصد از نظر پایگاه اجتماعی-اقتصادی؛ ۶۹/۵

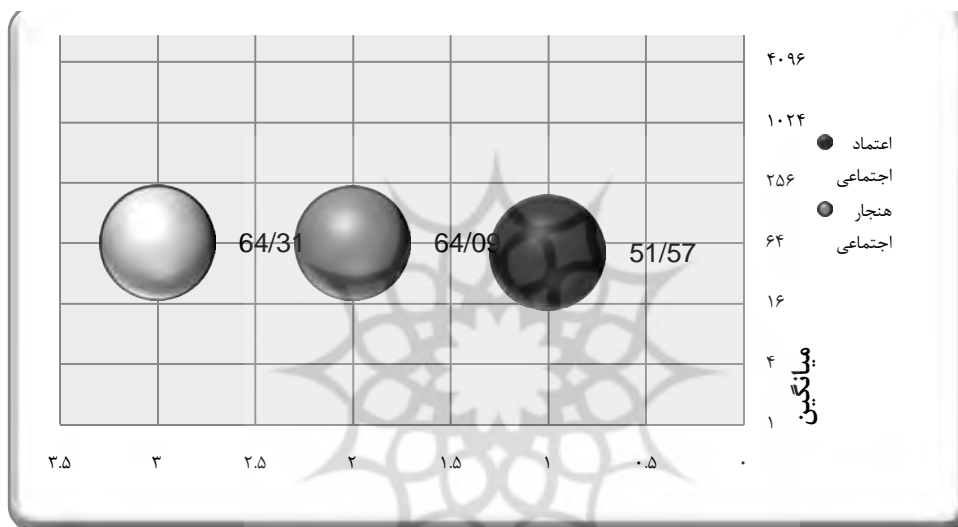
جدول شماره ۴. توزیع فراوانی ابعاد سرمایه اجتماعی

ابعاد	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
اعتماد اجتماعی	۵۱/۵۷	۹/۵۷	۱۸	۷۵
اعتماد نهادی	۱۳/۲۷	۳/۹۵	۴	۲۴
اعتماد بین شخصی	۱۶/۴۸	۳/۶۷	۴	۲۳
اعتماد محیط	۱۱/۳۰	۳/۳۴	۴	۲۱
اعتماد تعمیم یافته	۱۰/۵۲	۳/۸۵	۰	۲۰
هنجار اجتماعی	۶۴/۰۹	۱۰/۷۱	۳۴	۹۳
شبکه اجتماعی	۶۴/۳۱	۱۲/۹۲	۲۷	۱۰۰
کیفیت (زیر بعد شبکه اجتماعی)	۱۵/۲۱	۲/۹۲	۷	۲۳
مشارکت اجتماعی	۳۱/۴۲	۷/۶۷	۱۰	۵۰
مشارکت مدنی	۱۷/۶۷	۶/۰۶	۰	۳۵
سرمایه اجتماعی (شاخص کل)	۱۷۹/۹۷	۲۹/۰۱	۸۶	۲۴۹

درصد از نظر منطقه سکونت شهری و ۸۴/۱ درصد به لحاظ میزان احساس امنیت) در رده میانی قرار گرفته‌اند.

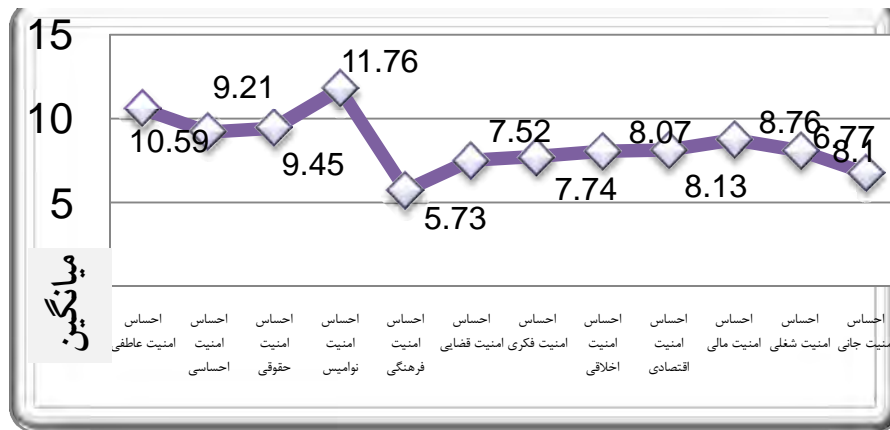
سرمایه اجتماعی پاسخگویان در این پژوهش در ۳ بعد اعتماد اجتماعی (که خود مشتمل بر ۴ بعد اعتماد تعمیم یافته، اعتماد نهادی، اعتماد محیط و اعتماد بین شخصی می‌باشد)، هنجار اجتماعی و شبکه اجتماعی (که خود شامل سه بعد کیفیت، مشارکت اجتماعی و مشارکت مدنی می‌باشد) سنجیده شده است که در جدول زیر، حداقل و حداکثر نمره و میانگین آن‌ها آورده شده است.

با توجه به این که میانگین سرمایه اجتماعی و ابعاد آن در سطح بالاتر از متوسط قرار دارد پس پاسخگویان ما از میزان سرمایه اجتماعی بالایی برخوردارند.

نمودار شماره ۲. میانگین ابعاد سرمایه اجتماعی پاسخگویان

احساس امنیت اجتماعی در پژوهش حاضر مشتمل بر ۱۲ بعد می‌باشد که از این میان بعد احساس امنیت نوامیس با میانگین ۱۱/۷۶، بیشترین و بعد احساس امنیت فرهنگی با میانگین ۵/۷۳ کمترین میزان را به خود اختصاص داده‌اند. میانگین شاخص کلی احساس امنیت اجتماعی نیز با توجه به کمترین و بیشترین مقدار که ۲۳ و ۱۷۰ بوده است، ۱۰۵/۷۲ می‌باشد که نشان از احساس امنیت متوسط پاسخگویان است.

نمودار شماره ۳. میانگین ابعاد احساس امنیت اجتماعی پاسخگویان

سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از مفاهیم مهم در حوزه علوم اجتماعی، از متغیرهایی است که انتظار می‌رود نقش قابل توجهی بر میزان احساس امنیت اجتماعی پاسخگویان داشته باشد. بنابراین در جهت تعیین ارتباط میزان سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی پاسخگویان از آزمون همبستگی پیرسون بهره گرفته شده، که نتایج آن در جدول شماره ۵ آمده است. یافته‌های جدول نشان می‌دهد که بین میزان احساس امنیت اجتماعی و میزان سرمایه اجتماعی رابطه مثبت معنادار با شدت متوسط وجود دارد. به عبارت روشن‌تر، هرچه میزان سرمایه اجتماعی افراد یک جامعه بالاتر رود میزان احساس امنیت اجتماعی آنان افزایش یافته و احساس ناامنی در آنان کاهش می‌یابد.

همچنین نتایج آزمون پیرسون بین ابعاد سرمایه اجتماعی و ابعاد احساس امنیت اجتماعی حکایت از رابطه مثبت معنادار بین اعتماد اجتماعی، هنجار اجتماعی و شبکه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی دارد. از دیگر سو نیز تمامی ابعاد احساس امنیت اجتماعی با متغیر سرمایه اجتماعی دارای رابطه مستقیم معنادار می‌باشند. پس هرچه میزان سرمایه اجتماعی در افراد افزایش یابد میزان احساس امنیت مالی، شغلی، جانی، عاطفی، احساسی، اقتصادی، اخلاقی، فرهنگی، قضایی، حقوقی، نواامیس و فکری بیشتر خواهد شد.

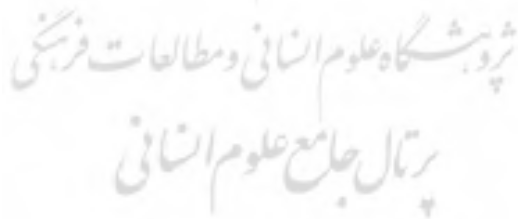
همبستگی نسبتاً بالا بین متغیر سرمایه اجتماعی و ابعاد آن با میزان احساس امنیت اجتماعی و ابعاد ۱۲ گانه آن در جهت تایید نظریات گیدنز، جانسون، پارسونز (تبیین نظری چلبی) و بوردیو عمل نموده است. بنابراین همانطور که در بخش ملاحظات نظری تاکید شد، یافته‌های مطالعه حاضر هم نشان داد که مقوله سرمایه اجتماعی به حق به عنوان یکی از تبیین کننده‌های اصلی

میزان احساس امنیت تعیین شده است و بر خلاف رویکردهای عینی و پلیسی گذشته، امروزه تقویت مشارکت گروهی و اجتماعی، افزایش اعتماد نهادی و اجتماعی، تمرکز بر تقویت هنجارهای اجتماعی و در یک کلام توجه جدی به افزایش سرمایه اجتماعی در جامعه، ابزار و سلاح کارآمدی در جهت افزایش احساس امنیت اجتماعی پایدار و بالطبع نیل به توسعه و پیشرفت همه جانبه خواهد بود.

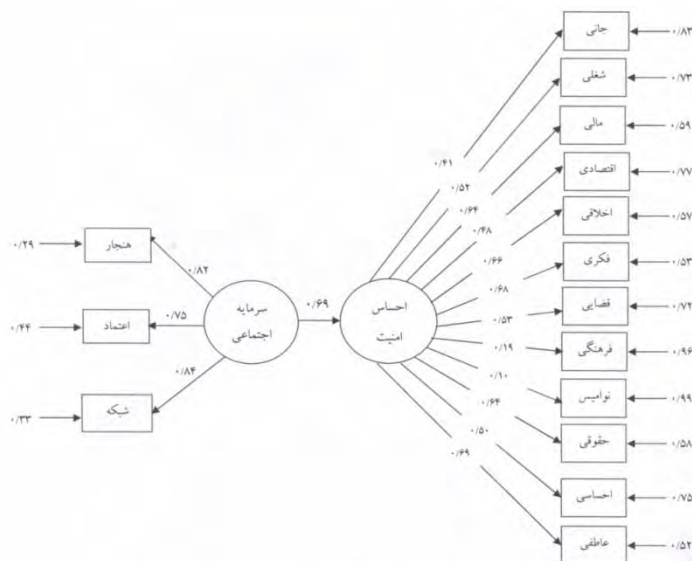
الگوسازی معادلات ساختاری^۱

نتایج تحلیل معادلات ساختاری در نمودار شماره ۴ منعکس شده است. لازم به توضیح است که دو متغیر اصلی این تحقیق یعنی میزان احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی از نوع متغیرهای مکنون هستند. چنان که ملاحظه می‌شود مهم‌ترین معرف‌های سازه مکنون میزان احساس امنیت اجتماعی به ترتیب بعد عاطفی، بعد فکری و بعد اخلاقی بوده‌اند ضمن این که مهم‌ترین معرف‌های سازه مکنون سرمایه اجتماعی به ترتیب شبکه اجتماعی، هنجارهای اجتماعی و اعتماد اجتماعی بوده است.

همان‌طور که در نمودار شماره ۴ مشاهده می‌شود میزان تأثیر سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت اجتماعی، ۰/۶۹ است که نشان‌دهنده رابطه مستقیم این دو متغیر است یعنی افزایش سرمایه اجتماعی باعث افزایش احساس امنیت اجتماعی می‌شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نمودار شماره ۴: مدل معادله ساختاری، تأثیر سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت اجتماعی

شاخص‌های برازش مدل نشان می‌دهد که مدل از برازش خوبی برخوردار است. به منظور بررسی برازش مدل پیشنهادی چند شاخص مورد توجه قرار گرفت. یکی از این شاخص‌ها، شاخص نیکویی برازش (GFI)^۱ است. دامنه تغییرات شاخص مذکور بین صفر و یک است، هر چه مقدار محاسبه شده به یک نزدیک‌تر باشد بیانگر برازش بهتر مدل است. در مدل حاضر، GFI معادل ۰/۹۴ به دست آمده است. بنابراین می‌توان گفت که مدل دارای برازش خوبی است. شاخص دیگر، مقیاس نیکویی برازش تعدیل شده^۲ است. این شاخص تا حدی نسبت به حجم نمونه و درجات آزادی مدل، معیار GFI را تعدیل می‌کند. مقدار AGFI بین صفر و یک است و مقادیر نزدیک به یک نشان‌دهنده نیکویی برازش مدل است. در تحقیق حاضر میزان AGFI معادل ۰/۹۰ شده است که این شاخص نیز برازش مدل را تأیید می‌کند.

1. Goodness of Fit Index
2. Adjusted Goodness of Fit Index

بحث و نتیجه‌گیری

نیاز به امنیت یکی از نیازهای اساسی بشر به شمار می‌رود. در حقیقت مرتفع شدن بیشتر نیازهای مهم آدمی حتی نیازهای زیستی نیز به نوعی تابع میزان امنیت است. احساس امنیت (بعد ذهنی)، برخلاف واقعیت فیزیکی آن (بعد عینی)، پدیده‌ای پیچیده، چندبعدی و سیال است (حسینی، ۱۳۸۶: ۴۸). امنیت پدیده چند بعدی است و مطالعه میزان امنیت در یک جامعه به لحاظ عوامل مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی امکان‌پذیر است؛ اما عموم صاحب‌نظران بر این باورند که میزان احساس امنیت در یک جامعه به اندازه وجود آن اهمیت دارد. چون واکنش‌هایی که فرد در جامعه، در قبال عدم امنیت بروز خواهد داد تابع میزان دریافت و ادراک او از امنیت خواهد بود و لذا احساس امنیت، متغیری کلیدی در این خصوص محسوب می‌شود. از دیگر سو آگاهی از میزان احساس آسایش، آرامش، عدالت و امنیت از سوی شهروندان یک جامعه و فراهم آوردن زمینه‌های شکل‌گیری و بسط احساس امنیت و آرامش خاطر در آن‌ها از اولویت‌های برنامه‌ریزان پیشرفت فرهنگی و اجتماعی خواهد بود. لذا توجه به وضعیت مقوله احساس امنیت اجتماعی در یک جامعه و علی‌الخصوص توجه به نقش جالب توجه سرمایه اجتماعی در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی که اثری غیرقابل انکار در تقویت و تربیت روحیه پیشرفت و توسعه اجتماعی و فرهنگی در نسل آینده داشته و به‌عنوان یکی از بازوان توسعه همه‌جانبه آن جامعه قلمداد می‌شوند، ضروری به‌نظر می‌رسد.

مطالعه حاضر با هدف بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد انجام پذیرفت. به لحاظ میزان احساس امنیت اجتماعی، اکثریت پاسخ‌گویان (۸۴/۱ درصد) در رده متوسط، ۱۴/۲ درصد در رده پایین و تنها ۱/۶ درصد در رده بالایی بودند. متغیر سرمایه اجتماعی، خود مشتمل بر سه بعد اعتماد اجتماعی، هنجار اجتماعی و شبکه اجتماعی بود. میانگین ۱۷۹/۹۶ با توجه به کمترین داده ۸۶ و بیشترین داده ۲۴۹ برای سرمایه اجتماعی، حکایت از سرمایه اجتماعی بالای پاسخ‌گویان داشت. پاسخ‌گویان به لحاظ میزان اعتماد اجتماعی با میانگین ۵۱/۵۷ (دامنه‌ی ۱۸ تا ۷۵)، هنجار اجتماعی با میانگین ۶۴/۰۹ (دامنه ۳۴ تا ۹۳) و شبکه اجتماعی با میانگین ۶۴/۳۱ (دامنه‌ی ۲۷ تا ۱۰۰) در سطح بالایی قرار داشتند.

در مورد این سؤال که میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد چقدر است، حاصل چنین شد که بیشتر پاسخگویان از نظر احساس امنیت اجتماعی در گروه متوسط قرار گرفتند. در این زمینه لازم به توضیح است که شهر یزد از آن جا که هنوز تا حدی ویژگی‌های سنتی و فرهنگی خود را محفوظ نموده و کمتر در معرض پیامدهای نامناسب شهری شدن و صنعتی شدن قرار گرفته است، بالطبع فضای مطمئن تر و امن تری را بخصوص در زمینه فعالیت‌های اقتصادی و صنعتی برای ساکنان خود فراهم آورده است. البته بدیهی است که این شهر نیز از آسیب‌ها و پیامدهای منفی صنعتی شدن در امان نبوده و تضمینی نیست که در چندسال آینده دستخوش ناامنی‌ها و آسیب‌های اجتماعی نگردد.

فرضیه اصلی تحقیق مبتنی بر رابطه میزان سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در بین افراد بوده است. نتایج پژوهش حاضر از رابطه دو متغیر فوق با یکدیگر حمایت می‌نماید؛ هم‌چنین ابعاد سرمایه اجتماعی نیز یا متغیر میزان احساس امنیت اجتماعی همبستگی مثبت و معناداری را نشان داده‌اند. یکی از اصلی‌ترین مولفه‌هایی که امنیت را ارتقا می‌بخشد و جامعه را سالم، آرام و مطلوب می‌سازد، سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی و نمود آن در ارتباط با مقولاتی نظیر پیشگیری و کاهش جرایم، خشونت و تضاد در یک جامعه، سوء مصرف مواد مخدر، خودکشی و بسیاری از معضلات اجتماعی نشان از رابطه تنگاتنگ مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با فضا سازی امنیت اجتماعی در جامعه دارد (بهزاد، ۱۳۸۱: ۴۹). اهمیت سرمایه اجتماعی در کنار وضعیت روابط همسایگی در لایه‌های مختلف عامل مهمی در تبیین واریانس‌های احساس ناامنی در جامعه دارد. از این رو، سرمایه اجتماعی یکی از عواملی است که نقش بسیار مهم تری از سرمایه فیزیکی و انسانی در جوامع داشته و در غیاب سرمایه اجتماعی و بدون آن پیمودن مسیر توسعه فرهنگی، اقتصادی و امنیتی دشوار و یا غیرممکن می‌باشد. ارزش‌های واحد می‌تواند به انسجام اجتماعی کمک کرده و در نتیجه نظم اجتماعی که زیربنای امنیت اجتماعی است فراهم کند، ضمن آن که امنیت در همه زمینه‌ها بدون مشارکت و همیاری مردم و اقشار مختلف جامعه امکان پذیر نمی‌باشد لذا فقدان و یا کاهش سرمایه اجتماعی منجر به بروز معضلات، بحران‌ها و تعارضات متعدد اجتماعی می‌گردد (امینی، ۱۳۸۶: ۱). با استناد به نظریات گیدنز، کلاس افه، بوردیو، پاتنام و در نظر گرفتن نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر، بین

روابط اجتماعی (از ابعاد شبکه اجتماعی) و امنیت اجتماعی و هم‌چنین بین اعتماد اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد. مطابق با تئوری دورکیم، پارسونز، هابرماس، گیدنز، افه، بوردیو، کلمن، پاتنام، جانسون و استناد به نتایج حاصل از تحقیق حاضر، بین سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد و طبق تئوری پاتنام و با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر، بین مشارکت اجتماعی (از ابعاد شبکه اجتماعی) و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد. این مهم با نتایج پژوهش نجیبی ربیعی (۱۳۸۳)، گروسی و دیگران (۱۳۸۵)، نادری و دیگران (۱۳۸۹) و باباخانی (۱۳۸۹) هم‌خوانی دارد.

کوتاه سخن آن‌که در جهت حذف و یا کاهش تبعات شکل‌گیری و نضج احساس ناامنی اجتماعی در یک اجتماع و با توجه به نقش معنادار متغیر سرمایه اجتماعی و ابعاد سه‌گانه آن در تبیین متغیر احساس امنیت اجتماعی و ابعاد ۱۲ گانه آن، پیشنهادهای زیر عنوان می‌گردد:

- بررسی و شناخت علمی روندهای عرصه تغییر و تحولات اجتماعی و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی؛ لازم است که اثرات و پیامدهای تغییرات و تحولات اجتماعی و اقتصادی در سطح استان مورد رصد و ارزیابی قرار گیرد تا امکان شناخت عوامل تهدیدکننده و مختل‌کننده نظم و امنیت اجتماعی فراهم آید.

- شناخت بسترها و زمینه‌های آسیب‌های اجتماعی و جرایم؛ از آن‌جاکه هر چه میزان شیوع جرائم و انحرافات اجتماعی در جامعه بیشتر شود میزان احساس ناامنی نیز افزایش می‌یابد، فلذا مطالعه‌ی دقیق و علمی زمینه‌های بروز جرائم در سطح جامعه از طریق انجام طرح‌های مطالعاتی و تحقیقاتی توصیه می‌شود.

- افزایش مشارکت اجتماعی در بین شهروندان باعث افزایش احساس امنیت نیز می‌شود از این رو برای ارتقای مشارکت اجتماعی و به تبع آن افزایش احساس امنیت اجتماعی، مهندسين فرهنگي و برنامه‌ريزان اجتماعي با زمينه‌سازي براي افزايش مشارکت در بين مردم در مناسبت‌ها (جشن‌های گلريزان، کمک به مستمندان در اعياد اسلامي، استفاده از کمک‌های مردمی در حل مشکلات و معضلات موجود در شهر توسط نهادهای مربوطه و ...) و موقعیت‌های مختلف و به صحنه کشیدن مردم برای کارهای جمعی و عمومی می‌توانند گام موثری در این زمینه بردارند.

- هر چه اعتماد اجتماعی در بین مردم بیشتر باشد احساس امنیت نیز ارتقا خواهد یافت. در این زمینه جهت بسترسازی برای اعتماد و به تبع آن افزایش احساس امنیت، معماران فرهنگی و برنامه‌ریزان اجتماعی با تقویت پایه‌های اعتماد بنیادین در بین افراد جامعه می‌توانند اعتماد عام را هم در بین مردم و هم در بین نهادهای دولتی افزایش داده و از این طریق احساس امنیت را نیز تقویت کنند. از سوی دیگر نظارت بر تعاملات روزمره و کنترل آن‌ها توسط نیروی انتظامی به منظور کاهش آسیب‌پذیری روابط اجتماعی، نقش موثری در بالابردن اعتماد اجتماعی دارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود نیروی انتظامی با اجرای دقیق وظایف خود به بالارفتن اعتماد اجتماعی و به تبع آن بالارفتن احساس امنیت اجتماعی کمک نماید.

- طبق نتایج تحقیق افزایش روابط اجتماعی (شبکه اجتماعی) در بین شهروندان باعث افزایش احساس امنیت می‌شود از این رو نهادهای آموزشی (مدارس و دانشگاه‌ها) با آموزش روابط سهل و آسان و رسانه‌های جمعی بخصوص صدا و سیما در مقام فرهنگ‌سازان جامعه با تولید و پخش برنامه‌های متنوع و برجسته‌ساختن مزایای این نوع روابط می‌توانند در جهت بسترسازی برای تقویت روابط اجتماعی در بین مردم گام موثری بردارند.

- ارتقاء سطح آگاهی و شناخت عمومی جهت تحکیم نظم و انضباط؛ توجه به نقش آموزش و پرورش در زمینه افزایش آگاهی عمومی در رابطه با عوامل مختل‌کننده امنیت اجتماعی و آموزش شیوه‌های کاهش و رفع چالش‌ها و تهدیدات در کمین نظم و امنیت در سطح مدارس و تقویت اطلاع‌رسانی به دانش‌آموزان در زمینه‌ی مزبور. از دیگر راهکارهای آموزشی توصیه شده برای آموزش و پرورش می‌توان موارد زیر را نام برد: آموزش آشنائی با قوانین به آحاد جامعه، آموزش مقابله با مشکلات خصوصاً به کودکان، نوجوانان و جوانان، آموزش پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی به شیوه‌های مختلف در مدارس و دانشگاه‌ها در جهت افزایش میزان احساس امنیت اجتماعی در سطح جامعه.

منابع

اختر محقق، مهدی (۱۳۸۵)، سرمایه اجتماعی، بی‌جا: مؤلف.

- ادواردز، رابرت و فولی، مایکل (۱۳۸۴)، **جامعه مدنی و سرمایه اجتماعی؛ فراتر از آراء پوتنام، سرمایه اجتماعی؛ اعتماد، دموکراسی و توسعه**، ترجمه، افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: نشر شیرازه.
- استونز، راب (۱۳۷۹). **متفکران بزرگ جامعه‌شناسی**، ترجمه مهرداد میردامادی، تهران: نشر مرکز.
- افشار، زین‌العابدین (۱۳۸۵). «امنیت اجتماعی زنان در شهر تهران»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- افشانی، سیدعلیرضا؛ فاضل‌نجف‌آبادی، سمیه؛ حیدری، محمد و نوریان نجف‌آبادی، محمد (۱۳۸۹)، «پژوهشی در باب رابطه دینداری و اعتماد اجتماعی»، **فصلنامه علوم اجتماعی**، شماره ۴۹: ۲۱۷-۱۸۵.
- امیرکافی، مهدی (۱۳۸۰)، «اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن»، **نمایه پژوهش**، انتشارات معاونت پژوهشی و آموزشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- امیرکافی، مهدی (۱۳۷۵)، «اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- امینی، علی (۱۳۸۶)، «امنیت ملی مفهومی در حال تکوین»، **اطلاعات سیاسی اقتصادی**، شماره ۲۳۸: ۱۹۸-۱۹۷.
- باباخانی، فرهاد (۱۳۸۹)، «بررسی عوامل موثر بر احساس امنیت با تأکید بر نقش پلیس»، **مطالعات امنیت اجتماعی**، شماره ۱۹۹: ۲۱-۱۸۱.
- بوردیو، پیر (۱۳۸۴)، **شکل‌های سرمایه، سرمایه اجتماعی؛ اعتماد، دموکراسی و توسعه**، به‌کوشش کیان تاجبخش، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: انتشارات شیرازه.
- بهزاد، داوود (۱۳۸۱)، «سرمایه اجتماعی بستری برای ارتقای سلامت روان»، **فصلنامه رفاه اجتماعی**، سال دوم، شماره ۶: ۴۳-۵۶.
- بیات، بهرام (۱۳۸۸)، «بررسی عوامل موثر بر احساس امنیت شهروندان تهرانی (با تأکید بر رسانه‌های جمعی، عملکرد پلیس و بروز جرایم)»، **انتظام اجتماعی**، سال اول، شماره اول: ۵۵-۳۱.
- تحقیقی، امیرحسین (۱۳۸۲)، «سرمایه اجتماعی، دولت و نهادها در ایران»، **اندیشه صادق**، شماره ۱۱ و ۱۲: ۷۹-۷۰.
- تقی‌لو، فرامرز (۱۳۸۵)، «رابطه بین سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی»، **فصلنامه مطالعات راهبردی**، شماره ۳۲: ۲۳۹-۲۵۸.
- چلبی، مسعود (۱۳۷۵)، **جامعه‌شناسی نظم**، تهران: نی.
- چلبی، مسعود و مبارکی، محمد (۱۳۸۴)، «تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطح خرد و کلان»، **مجله جامعه‌شناسی ایران**، دوره ششم، شماره ۲: ۴۴-۳.
- حسینی، حسین (۱۳۸۶)، «احساس امنیت: تأملی نظری بر پایه‌ی یافته‌های پژوهشی»، **فصلنامه امنیت**، سال پنجم، شماره ۴: ۵۱-۷.

خوش‌فر، غلامرضا (۱۳۸۲)، «بررسی مشارکت مردم در ایجاد، حفظ و گسترش امنیت اجتماعی مراکز شهرستان‌های استان مازندران»، **مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی**، معاونت اجتماعی، جلد سوم: ۱۳۴-۱۴۵.

ذاکری‌هامانه، راضیه (۱۳۹۰)، «بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و عوامل اجتماعی موثر بر آن (مطالعه موردی: شهر یزد)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد.
ریتزر، جورج (۱۳۷۴)، **نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر**، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: علمی.
شارع‌پور، محمود (۱۳۸۳). «ابعاد و کارکردهای سرمایه اجتماعی و پیامدهای ناشی از فرسایش آن»، **مجموعه مقالات بررسی مسائل اجتماعی ایران**، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

شارع‌پور، محمود (۱۳۸۵)، **سرمایه اجتماعی: مفهوم‌سازی، سنجش و دلالت‌های سیاست‌گذاری**، مازندران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی.

شفیعی، حسن و محقر، علی (۱۳۸۴). «بررسی وضعیت موجی امنیت اجتماعی در کتاب‌های پایه ابتدایی و ارائه راه کارهایی برای نیل به وضعیت مطلوب»، **مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی**؛ شماره یک، جلد سوم: ۲۹-۵۱.

صمدی بگه‌جان، جمیل (۱۳۸۴)، «امنیت اجتماعی در شهر سنندج»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.

فوکویاما، فرانسیس (۱۳۷۹)، **پایان نظم: سرمایه اجتماعی و حفظ آن**، ترجمه غلام‌عباس توسلی، تهران: انتشارات جامعه ایرانیان.

فیروزآبادی، سیداحمد و ایمانی‌جاجرمی، حسین (۱۳۸۵)، «سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی-اجتماعی در کلان شهر تهران»، **رفاه اجتماعی**، سال ششم، شماره ۲۳: ۱۹۷-۲۲۴.

کلاهچیان، محمود (۱۳۸۲)، «راهکارهای تحقق امنیت اجتماعی»، **مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی**؛ شماره یک، جلد اول: ۱۶۸-۱۳۳.

کاظمی، علی اصغر (۱۳۵۲)، **روابط بین الملل در تئوری و عمل**، تهران: نشر قومس.
گروسی، سعیده؛ میرزایی، جلال و شاهرخی، احسان (۱۳۸۵)، «بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت (مطالعه موردی دانشجویان دختر دانشگاه آزاد جیرفت)». **فصلنامه دانش انتظامی**، سال نهم، شماره دوم: ۲۶-۳۹.

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۵)، **تجدد و تشخیص**، ترجمه ناصر موفقیان، چاپ چهارم، تهران: نشر نی.

مدیری، آتوسا (۱۳۸۵)، «جرم، خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر»، *رفاه اجتماعی*، سال ششم، شماره ۲۲: ۲۸-۱۱.

ناجا (۱۳۸۳)، «بررسی میزان احساس امنیت در بین حاشیه‌نشینان تهران بزرگ به تفکیک مناطق»، *معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا*، تهران.

نادری، حمداله؛ جاهد، محمدعلی و شیرزاده، مهین‌دخت (۱۳۸۹)، «بررسی رابطه احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی شهر اردبیل)»، *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*، شماره ۲۱: ۸۹-۵۹.

نجیبی‌ریبیعی، مریم (۱۳۸۳)، «بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ارتباطات و علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

Coleman, J.S (1988), "Social Capital in the Creation of Human Capital", *American Journal of Sociology*, 94: 95- 120.

Innes, M. (2004), "Signal crimes and signal disorders: notes on deviance as communicative action", *The British Journal of Sociology*. 55(3): 335-355.

Jackson, J and Gray, E (2007), "Functional Fear: Adaptational Features of Worry about Crime", *London School of Economics*, Working Paper.

Jackson, J and Sunshine, J (2007), "Public Confidence in Policing: A Neo-Durkheimian Perspective" *The British Journal of Criminology*, 47: 214-33.

Jackson, J. (2004), "Experience and expression, Social and cultural significance in the fear of crime", *The British Journal of Criminology*, 44: 946-966.

Jones, Richard W. (1999), *Security, Strategy, and Critical Theory*, London, Lynne Rienner Publications.

Lindstrom M, Merlo .J, & Ostergren P. O. (2003), "Social capital and sense of insecurity in the neighbourhood: a population-based multilevel analysis in Malmo, Sweden", *Social Science & Medicine*, 56 (5): 1111-1120.

Lindstrom, M and Others (2008), "Social capital, anticipated ethnic discrimination and self-reported psychological health: A population- based study", *Social Science & Medicine*, 66 (1): 1-13.

Murray, M. (2000), "Social Capital Formation and Healthy Communities: Insights from the Colorado Healthy Communities Initiatives", *Community Development Journal*, 35(2): 99-108.

Skogan, W.G. (1986), "Fear of Crime and Neighborhood Change, in Reiss A. & Tonry M. (eds)", *Crime and Justice: An Annual Review of Research*, The University of Chicago Press, Chicago, 8: 203-229.

Smith, S. S. (2005), "Don't Put My Name on it": Social Capital Activation and Job-Finding Assistance among the Black Urban Poor", *American Journal of Sociology (AJS)*, 111(1): 1-57.